

Алкогольне сп'яніння та вбивство: мультидисциплінарне вивчення причинно-наслідкових зв'язків щодо протидії насильницьким злочинам

Alcohol Intoxication and Homicide: A Multidisciplinary Causal Study of Violent Crime Prevention

Валерій Шаповалов (Valerii Shapovalov), Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, Attorney-at-law, Lviv Medical University, Ukraine
*Corresponding author: Valerii Shapovalov

Received: August 07, 2024
Published: September 30, 2024

Abstract. Вивчено сучасні міждисциплінарні кримінально-правові, судово-фармацевтичні, судово-наркологічні, судово-медичні і криміналістичні взаємозв'язки у протидії насильницьким злочинам. Встановлено причинно-наслідковий зв'язок алкогольного сп'яніння та скоєння особливо-тяжкого злочину вбивства людини. Проаналізовано статистику зловживання психоактивною речовиною алкоголем. Приведено типові приклади із судово-фармацевтичної практики. Зазначено, що алкогольні напої, які вільно знаходяться в обігу в магазинах, заправках і інших місцях масового перебування громадян становлять ризики для скоєння громадянами особливо тяжких злочинів – вбивств. Запропоновано організаційні, нормотворчі заходи для попередження та вирішення проблеми, що досліджується. Запрошено Національний Еразмус+ офіс в Україні до участі 15-16.11.2024 (Львів-Київ-Таллінн) XXI Міжнародної мультидисциплінарної науково-практичної конференції «Медичне та фармацевтичне право України: організація і економіка фармацевтичної і медичної справи, обіг ліків, технологія, безпека, ефективність, контроль якості, загальна, судова, доказова та клінічна фармація та медицина, фармакотерапія розладів здоров'я» (Реєстраційний номер заходу безперервного професійного розвитку №1000150. Реєстраційний номер Провайдера – №2102, відповідно до Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. №725).

Ключові слова: алкоголь, вбивство, причинно-наслідкові зв'язки, мультидисциплінарний контекст.

Abstract. Modern interdisciplinary criminal and legal, forensic and pharmaceutical, forensic and narcological, forensic and medical, and forensic interrelationships in prevention and combating of violent crimes were studied. Cause-and-effect relationships between alcohol intoxication and the commission of a particularly serious crime of murder have been established. The statistics of abuse of the psychoactive substance alcohol were analyzed. Typical examples from forensic pharmaceutical practice were given. Noted that alcoholic beverages, which are freely available in shops, gas stations and other places of mass gathering of citizens, pose risks for citizens to commit particularly serious crimes – murders. Organizational and normative measures for prevention and solution of the problem under investigation are proposed. The National Erasmus+ office in Ukraine is invited to participate in the 15-16.11.2024 (Lviv-Kyiv-Tallinn) XXI International multidisciplinary scientific and practical conference "Medical and pharmaceutical law of Ukraine: organization and economy of pharmaceutical and medical affairs, circulation of drugs, technology, safety, effectiveness, quality control, general, forensic, evidence-based and clinical pharmacy and medicine, pharmacotherapy of health disorders" (Registration number of the Continuous Professional Development event No. 1000150. Provider registration number – No. 2102, in accordance with the Regulation on the system of continuous professional development of health care workers approved by Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 14, 2021 No. 725).

Keywords: alcohol, murder, causality, multidisciplinary context.

Вступ. Проблема алкогольної залежності серед широкого кола населення не часто стає предметом мультидисциплінарного дослідження. Частіше про злочинність, вбивства і зловживання алкоголем на тлі причинно-наслідкових зв'язків із психоневрологічними

розладами здоров'я наголошують співробітники поліції, слідчі, прокуратура, судді, адвокати, криміналісти, судові лікарі, судові наркологи, судові психіатри, судові невропатологи, потерпілі, представники громадських і соціальних організацій.

Сприяння безпечного та тривалого способу життя, побуту і дозвілля, забезпечення робочими та учбовими місцями громадян всіх вікових груп повинно бути в центрі уваги органів державної влади [1, 2], органів місцевого самоврядування [3], бізнесу, що займається обігом алкогольної продукції [4].

Сфера торгівлі повинна знаходитися в полі зору правоохоронних органів. Внаслідок вільного обігу алкоголю (пива, вина, горілки, віскі, фальсифікату), фальсифікованих алкогольних напоїв [5, 6] виникають психоневрологічні розлади. Громадянин у стані алкогольного сп'яніння, під час раптово виниклих неприязних стосунків з потерпілим, скоюють вбивство. Причинно-наслідкові зв'язки між вільним обігом алкогольної продукції, психоневрологічними розладами здоров'я та скоєнням громадянами у стані алкогольного сп'яніння особливо тяжких злочинів (вбивств, розбійних нападів, звалтувань тощо) не викликають сумніву [7-11]. Це також пов'язано із наслідками пандемії на COVID-19 та його сезонних коливань [12, 13], бойових дій, обмеженнями життєдіяльності, психоневрологічними та супутніми розладами здоров'я у відповідності до МКХ-11 [14-19].

Зловживання алкогольними напоями за даними експертів ВООЗ [20]:

- ✓ є 3-ю за частотою захворювання (1-ше – серцево-судинні захворювання, 2-ге – онкологічні захворювання) і причиною смертності у країнах світу;
- ✓ громадяни, які зловживають алкоголем живуть в середньому на 15-20 років менше, ніж громадяни, які не вживають алкогольні напої;
- ✓ тільки 25 % громадян-алкоголіків долають 50-річний рубіж життя;
- ✓ зловживання алкоголем знаходиться у причинно-наслідкових зв'язках у більш ніж 200 захворюваннях, травмах та інших розладів здоров'я;
- ✓ непомірне вживання алкоголю пов'язане з ризиком розвитку неінфекційних захворювань (захворювань гастроентерологічних, гепатобіліарних, серцево-судинних, онкологічних, психічних, поведінкових, системи кровообігу);
- ✓ глобальний тягар захворювань і травм, спричинених вживанням алкоголю, можна кількісно оцінити лише для 31 стану здоров'я на основі наявних наукових доказів ролі вживання алкоголю в їх розвитку, виникненні та наслідках.

Встановлено, що є причинно-наслідкові зв'язки від доступності алкогольної продукції до громадян, зловживанням та наслідками, які пов'язані із розладами здоров'я і скоєними злочинами, за що несуть відповідальність виробники алкогольної продукції та органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Так, голова комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики Гетманцев Д. повідомив, що найбільші виробники алкогольної продукції у 2023 році в 1,7 рази збільшили сплату податку на прибуток порівняно з 2022 роком. Податкова ефективність із податку на прибуток у них зросла з 1,4% у 2022 році до 2,0% у 2023 році. Заходи з детінізації ринку алкогольних напоїв, незважаючи на шалений опір ділянок чорного ринку (так званих «захисників бізнесу», «диванних експертів») дають позитивний результат у вигляді надходжень до бюджету [21]. Крім того, зростання показників діяльності у найбільших виробників алкоголю відбулося не лише з податку на прибуток, а й із ПДВ. Так, за 2-а місяці 2024 року вже задекларовано ПДВ до сплати на 28,1% більше, ніж за аналогічний період минулого року. При цьому податкова ефективність з ПДВ зросла до 6,2% за 2-а місяці 2024 року з 4,9% за 2-а місяці 2023 року. Водночас цей показник зріс загалом на 5,2% порівняно з 2023 роком. В свою чергу, лідерами за податковою ефективністю в галузі стали ТОВ «Національна горілчана компанія», ТОВ «ЛВН Лімітед», ПрАТ «Львівський лікеро-горілчаний завод» та ТДВ «Шустов-Спирт», а ТОВ «Глобал спірітс груп» значно покращило показник податкової ефективності з ПДВ – із 3,5% у 2022 році до 6,1% у 2023 році та 9,4% за 2 місяці 2024 року.

Тобто найбільші виробники алкогольної продукції України у 2024 році фіксують динаміку зростання прибутку внаслідок легального обігу і споживання громадянами України алкогольної продукції. Враховуючи те, що правова культура, правосвідомість і культура споживання алкогольної продукції у деякої частини населення, ще знаходиться ще на не належному рівні, то якщо збільшується рівень споживання алкоголю, зростає прибуток у виробників та «тіньового бізнесу», то і правопорушення і алкоголізм знаходяться у причинно-наслідкових зв'язках із цим явищем – злочинністю. А це вказує на те в Україні алкоголізм є серйозною проблемою, яка щорічно стає причиною сотень тисяч смертей, за статистикою, жертвами алкоголю на сьогоднішній день є близько 1 мільйона громадян в Україні [22]. Формування алкогольної залежності відбувається максимально непомітно, і часто відстежити, коли саме громадянин пристрастився до вживання спиртного, досить складно. Проте, вплив такого зловживання стає видно досить швидко, про що свідчать симптоми залежності, а саме:

- регулярне вживання спиртного не менше 1 разу на тиждень;
- нездатність самостійно відмовитися від можливості випити;
- необхідність похмелятися на другий день, щоб полегшити свій стан після вживання значної дози спиртного;
- зникнення блювотного синдрому в разі надмірного вживання.

Метою досліджень було проведення мультидисциплінарного кримінально-правового, судово-медичного, судово-фармацевтичного, судово-наркологічного та судово-психіатричного вивчення рівня протидії насильницьким злочинам на тлі причинно-наслідкових зав'язків між алкогольним сп'янінням та вбивством людини.

Матеріали та методи. Імперативними матеріалами виступали публікації кримінальних проваджень, щодо реєстрації злочинів пов'язаних із вбивствами скоєними громадянами у стані алкогольного сп'яніння, а також законодавство і нормативно-правові у сфері протидії злочинності (вбивствам) на рівні держави та регіонів України.

Під час дослідження використано аналітичний, документальний, нормативно-правовий, графічний, порівняльний, ретроспективний, системний, табличний та судово-фармацевтичний методи. Дослідження, що наведено у статті є фрагментом сучасних науково-дослідних робіт:

- ✓ ВПНЗ «Львівський медичний університет» за темою «Удосконалення системи обігу ліків під час фармакотерапії на засадах доказової і судової фармації, організації, технології, біофармації та фармацевтичного права» (номер державної реєстрації 0120U105348, термін виконання 2021-2026);
- ✓ ПНУ «Науково-дослідний університет медичного та фармацевтичного права» за темою «Мультидисциплінарне дослідження посттравматичних стресових розладів під час війни у пацієнтів (насамперед учасників бойових дій)» (номер державної реєстрації 0124U002540, термін виконання 2024-2029 рр.);
- ✓ Харківської медичної академії післядипломної освіти за темами «Удосконалення організаційно-правової процедури забезпечення ліками пацієнтів з позиції судової фармації, організації і управління фармацією» (номер державної реєстрації 0116U003137, термін виконання 2016-2020 рр.) та «Фармацевтичне та медичне право: інтегровані підходи до системи обігу ліків з позиції судової фармації та організації (номер державної реєстрації 0121U000031, термін виконання 2021-2026 рр.).

Результати та їх обговорення. Особистий досвід щодо повноти, об'єктивності та всебічності розслідування кримінальних справ, які пов'язані із вбивствами, показав, що комплекс оперативно-розшукових заходів, кропіткий збір доказової баз та речових доказів, вчасно призначені і проведені судово-медична, судово-наркологічна, судово-фармацевтична, судово-психіатрична і судово-криміналістична експертиза дозволяє слідчому у терміни, що зазначені у КПК України, розслідувати справу і направити прокурору а потім і суд.

Статистичні дані свідчать про те, що станом на 01.01.2022 року в Україні, під наглядом у диспансерній групі перебувало 440 765 громадян із розладами психіки та поведінки внаслідок зловживання алкогольною продукцією. Біля 77,6% із них відносилися до вікової

групи за 36 років [23]. В порівнянні з 2014 роком, поширеність розладів психіки та поведінки через зловживання алкогольними напоями в 2021 році зменшилася майже на 9%, а в порівнянні з 2020 роком – зменшилась на 1,1%.

За даними ВООЗ, Україна є рекордсменом в Європі за абсолютним обсягом споживання тінювого ринку алкоголю: п'ять літрів чистого спирту на одну людину на рік [24].

З вересня до грудня 2020 року в Україні зафіксовано 955 випадків домашнього насильства, пов'язаних із вживанням алкоголю, і лише три випадки – з уживанням наркотиків. Також статистичні дані свідчать про те, що 526 умисних тяжких тілесних ушкоджень були завдані в стані алкогольного сп'яніння, і лише два – у стані наркотичного [25, 26].

За даними Бюро кримінальної статистики США (BJS), щороку чверть насильницьких злочинів (майже 3 мільйони) пов'язані саме з вживанням алкоголю. Крім того, хоча близько половини ув'язнених мають психічні розлади внаслідок зловживання наркотиками, менш як 20% з них отримували лікування. Згідно зі статистикою Австралійського інституту кримінології, 29% усіх злочинів пов'язані саме з алкоголем.

Вулична злочинність в Україні зменшилась, що підтверджується аналітичними даними та відповідною динамікою [27]:

- у 2020 році було 7 тис. випадків грабежів, в 2021 році їх було вже 4500, 2022 рік – 2 тис, а у 2023 році їх було всього 1600, розкрито на сьогодні 1581 такий злочин, тобто 99%;
- також не враховують 2022 рік, так як статистика саме за цей період не є релевантною, оскільки у перший рік війни багато людей виїхали із України, були вжиті максимальні заходи безпеки – посилені патрулювання, блок-пости, комендантська година, заборона продажу алкоголю, посилення відповідальності за скоєння злочинів;
- скоєно вбивств у 2021 році зафіксований 1171 випадок, 2023 році – 1033. Як пояснює Вигівський, до статистики не враховують вбивства, які пов'язані з війною, так як вони кваліфікуються не за ст. 115 "Умисне вбивство", а за ст. 438 "Порушення законів і звичаїв війни". В теперішній час, тобто у 2023 році, картина трохи повертається до довоєнної – відбулась адаптація громадян [27];
- категорія вуличних злочинів значно зменшилася, на що вплинуло збільшення кількості нарядів поліції та співпраця з іноземними колегами.

Під час підсумкової наради щодо результатів роботи у 2023 році, заступник Голови Національної поліції – начальник кримінальної поліції Андрій Небитов відмітив, що підрозділи кримінальної поліції невідкладно реагують на виклики, пов'язані з війною, виконують завдання в складі сил безпеки та оборони, забезпечують стабільну оперативну обстановку в країні [28, 29]:

- на території України поліцейські зареєстрували 369929 кримінальних правопорушень;
- рівень злочинності за окремими напрямками значно знизився, порівняно з довоєнним часом, зокрема вбивств поменшало на 15,8%, розбоїв – на 19,3%, грабежів – на 21,8%;
- розкрито 99% умисних вбивств, майже 99% від всіх тяжких тілесних ушкоджень зі смертельними наслідками, понад 96% згвалтувань;
- у співпраці з військовими адміністраціями та місцевими органами влади Нацполіція продовжує розвиток й вдосконалення системи відеоаналітики, використання якої підвищує ефективність кримінальних розслідувань і забезпечує створення безпечного середовища. На сьогодні в Україні функціонує 50 630 відеокамер регіональних систем відеоспостереження, з яких 7 191 камера з функціями аналітики (розпізнавання обличчя, номерних знаків, авто за маркою, кольором). Крім того, у 2023 році в структурі Департаменту кримінального аналізу створено відділ відеоаналітичних досліджень.

Приклад із судово-медичної практики №1. Слідчим СВ Фастівського районного управління поліції ГУНП в Київській області під процесуальним керівництвом Фастівської окружної прокуратури, зареєстровано кримінальне провадження і повідомлено зловмиснику про підозру у вчиненні умисного вбивства з особливою жорстокістю за п. 4 ч. 2 ст. 115

Кримінального кодексу України та умисного пошкодження чужого майна шляхом підпалу ч. 2 ст. 194 КК України [30, 31].

Під час досудового слідства було встановлено, що 13.09.2024 р. до Фастівського районного управління поліції надійшло повідомлення про пожежу в одному з будинків в селі Великі Гуляки, де у приміщенні перебувала 62-річна жінка власниця будинку. Пожежники ДСНС загасили вогонь, де виявлено діло постраждалої жінки.

Під час проведеного комплексу оперативно-розшукових заходів поліцейськими було встановлено та затримано громадянина Б, який пояснив, що із зазначеною жінкою вони розпивали спиртні напої, знаходячись у стані алкогольного сп'яніння під час конфлікту ударив співмешканку по голові, взяв канистру з легкозаймистою рідиною облив жінку бензином та підпалив. В подальшому вийшовши з будинку на двір, він підпер вхідні двері палицею аби жінка не змогла врятуватися.

Злочинця затримано у порядку ст. 208 КПК України, а судом обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. По справі призначено судово-медичну, судово-наркологічну і судово-криміналістичну експертизи. Слідство триває

Приклад із судово-медичної практики №2. Слідчим СВ ВП №4 Краматорського РУП ГУНП в Донецькій області за процесуального керівництва Слов'янської окружної прокуратури порушено кримінальне провадження і громадянина А. повідомлено про підозру у скоєнні умисного вбивства двох осіб за п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України [32].

Під час досудового розслідування було встановлено, що 2 липня 2024 року, приблизно о 02:30, житель м. Слов'янська перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння прийшов до домоволодіння своєї колишньої співмешканки де розбив в оселі вікна, він проник до будинку, у якому в той час знаходились жінка та її 15-річна донька.

Злочинець піднявся на 2-й поверх, де в одній з кімнат ховались мати з дівчинкою, та вибив двері, увірвавшись до приміщення, він з ножом у рці накинувся на потерпілих і наніс їм множинні удари по всьому тілу, зокрема, жінці спричинив близько 20 колото-різаних поранень. Побачивши, що жертви не подають ознак життя, нападник втік з місця скоєння особливо тяжкого злочину, але невдовзі був виявлений та затриманий поліцейськими.

Чоловіка, який перебував у стані алкогольного сп'яніння та зі слідами крові на руках і одязі затримано у порядку ст. 208 КПК України. Судом злочинцю обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. По справі призначено судово-медичну, судово-наркологічну і судово-криміналістичну експертизи. Слідство триває.

Приклад із судово-медичної практики №3. Слідчим СВ Сарненського РВП ГУНП в Рівненській області за процесуального керівництва Сарненської оружно́ї прокуратури порушено кримінальне провадження і повідомлено про підозру громадянина В. в умисному вбивстві сина за ч. 1 ст. 115 КК України [33].

Під час досудового слідства було встановлено, що ввечері 10.09.2024 року в селі Кам'яне-Случанське Сарненського району, між сином (35 років) та батьком (62 роки), який знаходився у стані алкогольного сп'яніння виник конфлікт, пов'язаний з домашнім насильством, піл час якого батько схопив кухонного ножа та вдарив ним у груди потерпілого. Від отриманих тяжких тілесних ушкоджень син помер на місці події. Разом з тим встановлено, що батько регулярно зловживав алкогольними напоями, між ним і сином регулярно виникали конфлікти, а злочин ним скоєно на ґрунті побутових проблем. Злочинця затримано в порядку статті 208 КПК України, повідомлено про підозру. Наразі вирішується питання обрання йому запобіжного заходу. Досудове розслідування проводять слідчі Сарненського РВП ГУНП в Рівненській області.

Приклад із судово-медичної практики №4. За публічного обвинувачення Дрогобицької окружної прокуратури 32-річного чоловіка визнано винним в умисному вбивстві за ч. 1 ст. 115 КК України та 31.01.2024 судом винесено вирок, яким громадянину призначено покарання у виді 13 років позбавлення волі [34].

Прокурор у суді довів, що у січні 2022 року, у вечірній час, в одному із сіл Дрогобицького району місцевий мешканець знаходячись у стані алкогольного сп'яніння вбив

свого сусіда при наступних обставинах. Так, обвинувачений повернувся додому після гостювання у родичів, будучи у стані алкогольного сп'яніння, згадав про довготривалі неприязні стосунки з сусідом та вирішив «з'ясувати відносини», підійшовши до будинку потерпілого і кинув камінь йому у вікно. Потерпілий вийшов на вулицю, побачив сусіда і між ним почався конфлікт, в ході якого обвинувачений рукою вихватив ніж, яким завдав сусіду кілька ударів у груди, причинивши тяжкі тілесні ушкодження не сумісні з життям, за висновком судово-медичної експертизи, від отриманих травм потерпілий помер на місці події.

Під час досудового слідства, яке проводив слідчий слідчого відділення поліції № 2 Дрогобицького районного відділу поліції Головного управління Національної поліції у Львівській області, обвинувачений знаходився під вартою. Вирок суду набирає законної сили після закінчення строку апеляційного оскарження.

Приклад із судово-медичної практики №5. Слідчим відділу поліції №1 Львівського районного управління поліції №1 Головного управління Національної поліції у Львівській області за процесуального керівництва Галицької окружної прокуратури міста Львова 08.01.2024 року до суду скеровано обвинувальний акт стосовно 43-річного та 30-річного мешканців Закарпаття за фактом розбою (ч. 4 ст. 187 КК України). Також останньому інкриміновано умисне вбивство з корисливих мотивів (п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України) [35].

Під час досудового слідства було встановлено, що у наприкінці 2023 року у вечірній час на території паркової зони одного з навчальних закладів міста Львова 2-є чоловіків вчинили розбійний напад та вбивство літньої жінки, яка є пенсіонеркою. Під час скоєння злочину один із нападників завдав жінці численних ударів по голові металевою арматурою, від яких потерпіла втратила свідомість. Після чого обвинувачені відібрали у жінки сумку з продуктами, 700 грн та пішли до магазину де придбали алкогольні напої, які з часом вжили.

Травмовану пенсіонерку виявили перехожі, які викликали швидку допомогу, проте, як вказано в судово-медичній експертизі, внаслідок отриманих тяжких тілесних ушкоджень, жінка згодом померла у лікарні. Злочинці знаходяться під вартою.

Приклад із судово-медичної практики №6. Слідчим ВП №2 Вараського РВП ГУНП в Рівненській області за процесуального керівництва Вараської окружної порушено кримінальне провадження прокуратури і 20-річному громадянину повідомлено про підозру в умисному вбивстві за ч. 1 ст. 115 КК України [36].

Під час досудового слідства було встановлено, що 13.05.2024 року у селищі міського типу Зарічне в гості до 48-річного жителя 20-річний знайомий, які разом розпивали спиртні напої. Знаходячись у стані алкогольного сп'яніння між чоловіками виник конфлікт, у ході якого гість застосовуючи фізичну силу побив господаря ногами, руками та дерев'яною палицею, внаслідок чого потерпілий отримав тяжкі тілесні ушкодження та, згідно до висновку судово-медичної експертизи, помер на місці події. Наступного дня сусід виявив тіло потерпілого зі слідами насильницької смерті.

Поліцейські під час проведених оперативно-розшукових заходів встановили громадянина, який був ймовірним зловмисника. В подальшому, слідчими під час обшуку у нього вдома вилучили одяг зі слідами крові. По справі призначено судово-медичну, судово-криміналістичну, судово-наркологічну та інші експертизи. Судом відносно підозрюваного обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Слідство триває. Досудове розслідування проводять слідчі ВП №2 Вараського РВП ГУНП в Рівненській області.

Приклад із судово-медичної практики №7. Прокурори Рівненської окружної прокуратури в суді довели вину громадянина - жителя села Заріцьк, Рівненського району, в умисному вбивстві товариша з особливою жорстокістю за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України [37].

Вироком суду 20 червня 2024 року за вбивство злочинцю призначено покарання у вигляді 15 років позбавлення волі, але шляхом приєднання невідбутої частини за попереднім рішенням суду, ухвалено остаточне покарання у вигляді 17 років ув'язнення.

В суді прокурором доведено, що на початку березня 2023 року, під час спільного застілля вдома в обвинуваченого, який знаходився у стані алкогольного сп'яніння, під час раптово виниклих ворожих відносин до гостя, між чоловіками виник конфлікт, внаслідок

сварки власник помешкання, який на той час перебував на іспитовому терміні за злочини проти життя та здоров'я, наніс гостю більше 50-ти ударів молотком по голові причинивши тяжкі тілесні ушкодження. Від отриманих, за висновками судово-медичної експертизи, травм 46-річний потерпілий помер на місці події, а зловмисник витягнув тіло на вулицю, заховав у ямі на території господарства та закидав його землею і гілками. Зниклого чоловіка почав шукати його син з другом які зробили заяву до поліції про ймовірне вбивство батька. Свою вину злочинець визнав лише частково, наразі перебуває під вартою. Слідство триває.

Приклад із судово-медичної практики №8. Слідчим Дубенського РВП ГУНП в Рівненській області за процесуального керівництва Дубенської окружної прокуратури суд обрав запобіжний захід підозрюваному в умисному вбивстві за ч. 1 ст. 115 КК України [38].

Під час досудового слідства було встановлено, що вночі 11.08.2024 року неподалік однієї з Дубенських котельнь 2-є чоловіків та 2-і жінки розпивали алкогольні напої. Під час імпровізованого застілля між потерпілою та одним з чоловіків виник конфлікт, у ході якого зловмисник схопив камінь та почав бити ним жінку по голові. Двоє інших свідків після погроз нападника втекли з місця події, а вже вранці Вони знайшли тіло своєї 48-річної знайомої.

Поліцейськими під час оперативно-розшукових заходів було встановлено і затримано 49-річного чоловіка та повідомили йому про підозру у вбивстві, своєї провини у вчиненому злочині - не визнав. Зазначений громадянин раніше неодноразово відбував покарання за різні злочини і загалом провів у місцях позбавлення волі близько 20 років свого життя. Згідно з рішенням суду 60 діб нападник проведе за ґратами, без права внесення застави. Досудове розслідування проводять

Приклад із судово-медичної практики №9. Прокурором Рівненської окружної прокуратури направлено до Рівненського міського суду обвинувальний акт стосовно раніше судимого уродженця Запорізької області, обвинуваченого у жорстокому розбійному нападі, поєднаному з вбивством та зґвалтуванням жінки за ч. 4 ст. 187, ч. 2. ст. 152, ч. 2 ст.115 КК України [39].

Під час досудового слідства було встановлено, що пізно ввечері 25.07.2023 року, після відпочинку біля озера в м. Рівне, обвинувачений чоловік, знаходячись у стані алкогольного сп'яніння, розминувся з 29-річною жінкою, яка поверталася додому з роботи. Обвинувачений наздогнав потерпілу, накинувся на неї і погрожуючи канцелярським ножом, заволодів мобільним телефоном, прикрасами та іншими речами. Не обмежившись розбійним нападом, злочинець повалив дівчину на землю, зґвалтував її та задушив. З нагробованими речами обвинувачений пішов додому. Вранці наступного дня тіло потерпілої виявили перехожі.

Слідчий під час огляду місця події зібрав речові докази. Того ж дня було встановлено особу злочинця, якого затримали та повідомили про підозру. На вилучених біля потерпілої речах виявили генетичний матеріал обвинуваченого. Вдома у зловмисника знайшли нагробоване майно з генетичними матеріалами потерпілої. У ході слідства проведено 20-ть судових експертиз (судово-медичні, комплексна психолого-психіатрична, молекулярно-генетичні, криміналістичні та інші). Зібрані під час слідства докази підтвердили вчинення інкримінованих діянь затриманим чоловіком, який раніше був засуджений за зґвалтування (ст. 152 КК України) та відбував покарання. Наразі обвинувачений перебуває під вартою.

Приклад із судово-медичної практики №10. Прокурорами Корецького відділу Здолбунівської окружної прокуратури у суді доведено вину 45-річного жителя Рівненського району в умисному вбивстві за ч. 1. ст. 115 КК України, колегія суддів Гошанського районного суду призначила йому покарання у вигляді позбавлення волі строком на 14 років [40].

Під час досудового слідства було встановлено, що на початку січня 2023 року 2-є жителів села Великі Межиричі Рівненської області, знаходячись вдома в одного із них розпивали алкогольні напої. У чоловіків, які знаходились у стані алкогольного сп'яніння, виник конфлікт, в ході якого господар зі столу рукою схопив кухонний ніж та вдарив гостя не менше 5 разів в шию, причинивши тяжкі колото-різані тілесні ушкодження, в подальшому продовжуючи свої дії схопивши металеву гантель ще 5-ть разів вдарив нею потерпілого по

голові, а згідно з висновками судово-медичної експертизи, внаслідок зазначених тілесних ушкоджень 48-річний громадянин помер на місці скоєного злочину.

Під час досудового розслідування, так і в суді, обвинувачений категорично заперечував свою причетність до вбивства, але на підставі сукупності зібраних та досліджених доказів (судово-криміналістичної експертизи, судово-медичної експертизи, речових доказів, показань та ін.), прокурор довів в суді його вину в повному обсязі. До набрання вироком законної сили громадянин чекатиме у слідчому ізоляторі, де обвинувачений перебуває під вартою з січня 2023 року.

Зазначені приклади із судово-медичної практики (№1-№10) свідчать про те, що саме алкогольні напої, які вільно знаходяться в обігу в магазинах, заправках і інших місцях масового перебування громадян та можливості їх придбання у представників «тіньового алкогольного бізнесу».

Приклад із судово-фармацевтичної практики №11, що описаний нижче, свідчить про причинно-наслідкові зв'язки скоєння громадянами особливо тяжких злочинів – вбивств:

- ✚ низький рівень правової культури та правосвідомості у окремої частини населення щодо культури вживання алкогольних напоїв та ризиків для людини внаслідок зловживання психоактивної речовини алкоголю;
- ✚ злочини скоєно з використанням кухонного ножа, молотка, дерев'яної палиці, металевої гантелі та каміння;
- ✚ злочини скоєно раніше судимими злочинцями за зґвалтування, що вимагає від керівництва поліції відповідальності перед громадою (покарання, зняття з займаних посад, звільнення з поліції тощо);
- ✚ відсутність можливості працевлаштування, навчання, занять спортом, відвідування бібліотеки, інтернет-залів тощо;
- ✚ зловживання спиртним і стан алкогольного сп'яніння є вирішальним гачком у дії громадян, які скоюють вбивства;
- ✚ агресія і прийом алкоголю взаємопов'язані, алкоголь змінює роботу мозку, а функціонування ділянок, відповідальних за контроль поведінки у громадянина, пригнічується. Зазначені ділянки знаходяться в корі головного мозку людини, вони – самі «молоді», з'явилися з розвитком соціуму і особистості, коли сигнали, що йдуть від них, придушуються, на перший план виходять більш глибокі, підкіркові зони [41-43];
- ✚ слідчі і прокурори не досліджують питання, які саме алкогольні напої, в якому місці придбав злочинець, якість продукту, яких виробників вживали правопорушники. Керівники виробників алкогольної продукції не притягуються слідством в якості свідків та громадянських відповідачів. Вони повинні нести матеріальну компенсацію за вбиту людину (батька, мати, доньку, сина) перед потерпілими, так і за лікування злочинця;
- ✚ за збут фальсифікованого алкоголю, дії злочинців повинні додатково кваліфікуватися і вони повинні нести кримінальну відповідальність за ст. 209 і ст. 115 КК України, як замах на масове вбивство громадян-споживачів алкогольної продукції «паленої» про, це від слідчих, повинні в процесуальному плані, вимагати прокурори на досудовому слідстві;
- ✚ керівники органів державної влади, керівники місцевого самоврядування всіх рівнів, керівники поліції та керівники прокуратури несуть відповідальність перед громадою та державою за рівень взаємодії щодо виявлення, усунення і попередження причин та умов що сприяють безробіттю, алкоголізації населення, кримінальної ситуації та скоєними вбивствами.
- ✚ Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» потребує від депутатів Верховної Ради України удосконалення деяких статей і доповнення нових статей для посилення відповідальності виробників алкогольної продукції перед потерпілими і

забезпечення пільгового лікування хворих-злочинців. Відповідні пропозиції вже наведено у попередніх статтях;

- ✚ на рівні держави потребує впровадження плану з додатковими заходами для зменшення рівня споживання алкоголю, підвищення рівня правової культури та правосвідомості, негативних наслідків зловживання психоактивної речовини алкоголю.

Як повідомляє начальник Рівненської ОВА Віталій Коваль, з 13.04.2022 року з 11 до 16 години на Рівненщині дозволено продавати алкоголь. Таке рішення Рада оборони області прийняла, опираючись на аналіз ситуації і зважаючи на досвід інших регіонів та економічну доцільність для Рівненщини [44]:

- у 2021 році в області з акцизного податку від реалізації алкогольних напоїв надійшло понад 19 млн грн до Державного бюджету; більше 88 млн грн до місцевих бюджетів;
- за нинішніми розрахунками, втрати бюджетів територіальних громад від заборони торгівлі алкогольними напоями (крім пива) становитимуть 48 млн грн.;
- важливо наповнювати бюджет всіма законними способами, економіка повинна працювати на Збройні сили України;
- дозвіл на продаж алкоголю не відміняє відповідального вживання спиртних напоїв.

Разом з тим, на незалежному інформаційному сайті новин Рівненщини «Горинь» (Головна редакторка – Інна Денисюк) з посиланням на Рівненську обласну прокуратуру вказано, що з початку 2024 року на Рівненщині вилучили з незаконного обігу фальсифікованих підакцизних товарів на 4 млн грн., (приклад із судово-фармацевтичної практики №11) [45]:

- ✓ розслідували 34 кримінальні провадження щодо 45 злочинів у сфері незаконної торгівлі підакцизною продукцією, насамперед алкогольними напоями та тютюновими виробами;
- ✓ у ході обшуків за цей час виявлено та вилучено близько 32,5 тон підробленого алкоголю орієнтовною вартістю 3,7 млн грн, понад 5 тис. пачок цигарок на 350 тис. грн, а також гроші та транспортні засоби, на які ухвалами суду накладено арешт;
- ✓ за результатами досудового розслідування до суду з обвинувальними актами скеровано 12 кримінальних проваджень цієї категорії злочинів;
- ✓ судами області ухвалено вироки стосовно 8 осіб, яких засуджено до 714 тис. грн штрафів з конфіскацією та знищенням незаконно виготовлених підакцизних товарів;
- ✓ завдяки налагодженій міжвідомчій співпраці, підприємці за порушення законодавства сплатили 251 тис. грн штрафів, в тому числі 115 тис. грн за продаж підакцизних товарів неповнолітнім.

Приклад із судово-фармацевтичної практики №11. Слідчим СВ за процесуального керівництва Рівненської обласної прокуратури зареєстровано кримінальне провадження і 3-м громадянам (45-ти, 33-х та 38-ми років), які скоїли злочини повідомлено про підозру за ч. 2 ст. 28, ч.1, 2 ст. 204 Кримінального кодексу України [46, 47].

Під час досудового слідства було встановлено, що 17.07.2024 у місті Рівне поліцейськими виявлено членів організованого злочинного угруповання, які організували незаконний бізнес із обігу (виробництво, зберігання перевезення, обліку, збуту-реалізації) алкогольних напоїв. Реалізуй свій злочинний намір у 2-х орендованих гаражних приміщеннях в Рівному громадяни виготовляли і розливали «фальсифіковану» алкогольну продукцію в тару, який в подальшому збували на території області.

Слідчими та оперативними працівниками в помешканнях, транспортних засобах та підпільних цехах злочинців з санкції суду проведено 6-ть санкціонованих обшуків в ході яких виявлено та вилучено із незаконного обігу. В одному із гаражів: 928 літрів рідини з характерним запахом спирту, яка знаходились в пластикових пляшках різного об'єму, 3-и літри ароматизатору та пластикову тару; готову «фальсифіковану» алкогольну продукцію; обладнання для її виготовлення «фальсифікату»; скляну та пластикову тару для фасування; транспортні засоби; мобільні телефони.

В одному із автомобілів, яким користувалися зловмисники, вилучено 20 літрів спирту, готівку, а також мобільні телефони. За місцем проживання 1-го із злочинців вилучено: 150,5

літрів горілчаної продукції; 6-ть пляшок із спиртовмісною рідиною; 119 порожніх скляних пляшок, об'ємом 0,5 літрів кожна.

Слідчим організовано і проводиться комплекс слідчо-оперативних та пошукових заходів, спрямованих на встановлення інших осіб-злочинців, причетних до незаконного бізнесу, потерпілих громадян та їх направлення на судово-медичну експертизу. Слідство триває.

Органи державної влади, місцевого самоврядування, правоохоронні, соціальні служби на місцях забезпечують профілактику правопорушень, боротьбу із злочинністю [48]. Охорона здоров'я - це система заходів, спрямованих на збереження та відновлення фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості її життя. Такі заходи здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, заклади охорони здоров'я; фізичні особи - підприємці, які зареєстровані у встановленому законом порядку та одержали ліцензію на право провадження господарської діяльності з медичної практики; медичні та фармацевтичні працівники, фахівці з реабілітації, громадські об'єднання і громадяни [49]. Важливим моментом є протидія алкоголізації населення, попередження скоєння навмисних вбивств у стані алкогольного сп'яніння у сільській місцевості та зловживають алкогольними напоями. На координаційній нараді в Рівненській обласній прокуратурі керівники правоохоронних органів обговорили результати роботи за 8 місяців 2024 року в умовах воєнного стану [50]:

- на Рівненщині вдається втримати позитивну криміногенну ситуацію;
- рівень злочинності на 10 тис. населення склав 71,8 кримінальних правопорушень та є помітно меншим від середнього по державі (84,2);
- спостерігається істотне зменшення кількості особливо тяжких злочинів, умисних вбивств, крадіжок, грабежів та шахрайств, злочинів на статевому підґрунті, проти безпеки виробництва, громадського порядку та моральності, авторитету органів державної влади та місцевого самоврядування, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;
- зросла ефективність роботи правоохоронців по виявленню кримінальних правопорушень у сферах господарської діяльності, обігу зброї, боєприпасів та вибухових речовин;
- за закінченими кримінальними провадженнями відсоток розкриття злочинів на Рівненщині становить 49,9%, що є значно вище, аніж у середньому в державі;
- констатовано, що в умовах воєнного стану правоохоронці повинні підвищити ефективність своєї роботи для забезпечення правопорядку в регіоні, гарантування невідворотності покарання за вчинення кримінальних правопорушень та відновлення порушених прав і законних інтересів громадян та держави. Для цього домовились удосконалити систему обміну інформацією, а також розробили і погодили план заходів.

За даними фахівців Українського інституту майбутнього, які провели онлайн дослідження того, як громадяни України реагують на психічні навантаження. Як змінився їх психоемоційний стан від початку війни. Результати дослідження свідчать про те, що 82% опитаних вживають алкоголь, а 26% — вживають його зараз більше, ніж це робили до початку війни [51]. За результатами опитування (Рис. 1), алкогольні напої вживає 82% респондентів. Більшість (64%) вживає алкоголь декілька разів на місяць або рідше. Часто вживають алкоголь (декілька разів на тиждень або майже кожного дня) 18% опитаних. З метою розслабитись, відпочити, відновити сили алкоголь вживають 16% респондентів. Частіше - це чоловіки і молоді люди (18-35 років).

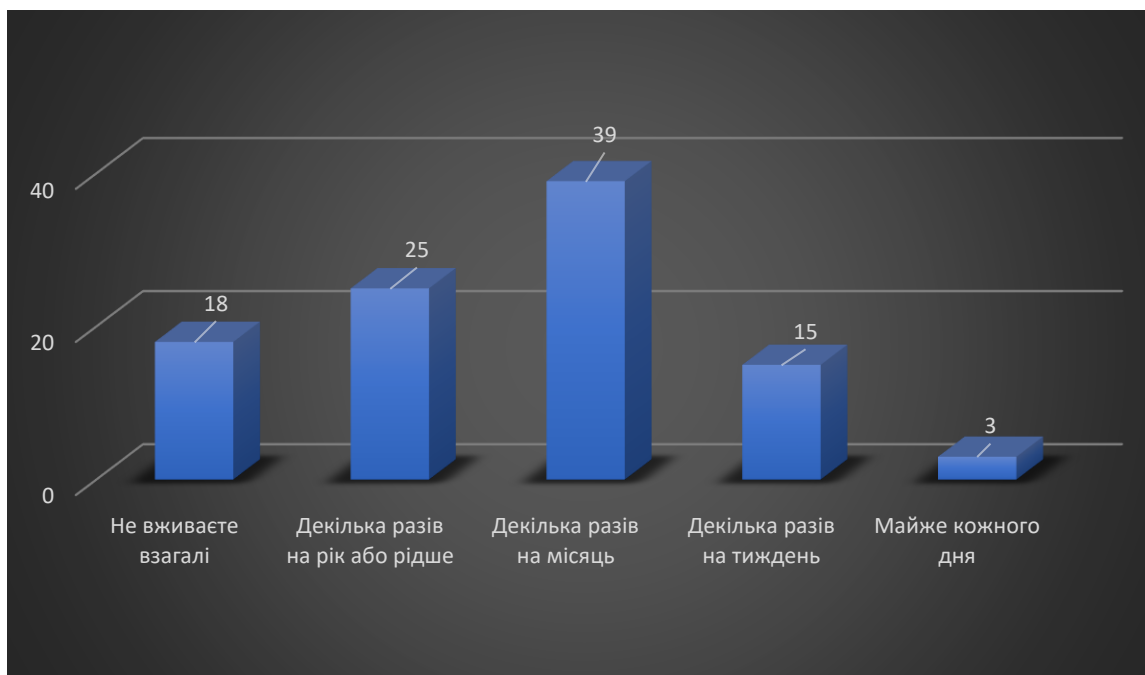

Рис. 1. Частота (відсоток) вживання алкогольних напоїв серед 1205 опитаних громадян. Статистична похибка з ймовірністю 0.95 не перевищує 2.9%.

Немає єдиної причини алкоголізму серед населення, як вважає Царук Є.Г. Існують десятки факторів ризику, які грають роль причин виникнення алкоголізму. Діють вони на кожного громадянина по-різному, тобто в одному випадку наслідки зловживання алкогольними напоями призводять до алкогольної залежності, а в іншому – не провидять. Хтось звинувачує у цьому генетику, проблеми в сім'ї чи стреси на роботі [52].

Зазначимо, що саме сукупність соціально-економічних, біолого-наркологічних, психоневрологічних, медико-фармацевтичних та кримінально-правових факторів ризиків впливають на причинно-наслідкові зв'язки зловживання алкоголю, створення конфліктних ситуацій, скоєння особливо тяжкого злочину – вбивства (Табл. 1).

Таблиця 1. Ризики зловживання алкогольних напоїв, створення конфліктних ситуацій, скоєння особливо тяжкого злочину – вбивство

Фактори ризику	Причинно-наслідкові зв'язки щодо виникнення у громадянина залежності від алкогольних напоїв
Соціально-економічні	Відсутність роботи, отримання зарплати на вирішення сімейних, побутових питань, придбання їжі, одягу [53]: <ul style="list-style-type: none"> • наявність друзів або близького партнера, які регулярно вживають алкоголь, що сприяє утворенню побутової алкогольної залежності та побутових конфліктів; • часто алкогольна залежність у молоді з'являється у студентські роки, коли споживання алкогольних напоїв широко вітається у студентському середовищі; • вживання алкоголю героями фільмів або гарне зображення алкогольних напоїв у засобах масової інформації є однією з причин алкоголізму; • для неповнолітніх та молодих людей вплив батьків, однолітків та інших зразків наслідування може вплинути на причини на споживання алкогольних напоїв.
Біолого-наркологічні, психоневрологічні,	Причини алкогольної залежності [54]:

психологічні	<ul style="list-style-type: none"> • схильність до алкоголізму вища у дітей із надмірною опікою батьків, дефіцитом кохання, уваги дорослих, а також за наявності дитячих травм, насильства в сім'ї; • психологічні - невпевненість в собі, незадоволеність життям, неспроможність самореалізації; • схильність до психоневрологічних розладів (депресій).
Медико-фармацевтичні	<p>Мало хто із споживачів алкоголю визнає алкогольну залежність, зможе самостійно кинути алкоголь у будь-який момент, часто надовго відкладає лікування та курс фармакотерапії [55]. Успішні та забезпечені споживачі не можуть контролювати потребу у спиртному, відмовляються від лікування алкоголізму в клінічних мовах. Потрібні лікарські засоби, коли стан пацієнта потребує застосування більш активних, ефективних з широким спектром дії, які не можна використовувати умовах амбулаторного лікування.</p>
Кримінально-правові	<p>Низький рівень правової культури і правосвідомості, досвід правопорушень, знаходження у кримінальному середовищі і місцях позбавлення волі [56].</p> <p>Встановлена кримінальна відповідальність за вбивство.</p> <p>Протидія та запобігання розповсюдження алкоголізму і вчиненню злочинів під впливом вживання алкогольних напоїв, що регламентовано відповідними нормами КК України.</p> <p>Врегулювання вимагає певного удосконалення вживання алкогольних напоїв протягом терміну відбування покарання, а також положення щодо обов'язкового встановлення опіки над алкогользалежними пацієнтами.</p>

З метою скорочення споживання алкогольних напоїв, попередження алкоголізму серед населення в країні, Рудавка С.І. пропонує зробити наступні кроки [57]:

- ✓ розробити Державну програму з профілактики споживання алкогольних напоїв;
- ✓ виховувати у трудових колективах, організаціях, навчальних закладах нетерпиме відношення до споживання алкоголю;
- ✓ озброїти населення, особливо молодь, учнів, студентів, знаннями про шкідливу дію алкогольних напоїв на організм людини;
- ✓ формувати у молоді, особливо учнівської, певні психологічні гальма, що перешкоджають наслідувати дурні приклади старших товаришів і дорослих; заборонити рекламу алкогольних напоїв по радіо та телебаченню; обмежити час з 12.00 до 22.00 продажу алкогольних напоїв у торговельних закладах населених пунктів країни;
- ✓ визначити у кожному населеному пункті країни конкретні місця продажу алкогольних напоїв з урахування їх віддалення від навчальних закладів, підприємств та організацій; ввести державну монополію на реалізацію алкогольних напоїв; проводити владою країни послідовні дії по обмеженню виготовлення неякісних алкогольних напоїв та самогонваріння; державним і місцевим органам влади забезпечити в країні необхідні умови профілактики і лікування алкогольної залежності.

Досліджуючи експертні дані та їх прогнози, Журавель А., відмічає, що попит на міцний алкоголь може продовжити зростати. Алкогольна індустрія в Україні не лише відновлюється, а й зростає [58]:

- ❖ середній українець споживає більше алкоголю, ніж до війни, хоча населення скоротилося;
- ❖ ті, хто лишився, стали пити частіше, особливо чоловіки, від'їзд багатьох жінок за кордон також вплинув на ринок, оскільки вони зазвичай вибирають менш міцні напої;

- ❖ виробництво міцного алкоголю в Україні зросло за 1-ші півроку 2024; обсяги навіть перевищили показники останнього довоєнного року, що пов'язано з тим, що в країні відмовилися від державної монополії на виробництво спирту,
- ❖ у 2024 році ситуація змінилася – на 1-му місці тепер міцні напої (горілка, коньяк). Причини - стрес у населення через війну
- ❖ алкогольна індустрія адаптується до змін: виробництво міцних напоїв зростає, а компанії, які раніше займалися тільки пивом, почали випускати джин та інші міцні спиртні напої. Наприклад, крафтова пивоварня Ципа нещодавно представила новий продукт – джин карпатський. Цей тренд підтримують і ресторани, де дедалі частіше замовляють український алкоголь;
- ❖ виробництво пива зросло на 6,9%, а особливої популярності набувають солодкі сорти;
- ❖ виробництво слабоалкогольних напоїв зросла, і навіть великі пивні компанії, такі як «Оболонь», продовжують інвестувати у розвиток виробництва;
- ❖ обіг хмелю (вирощування, переробка, виробництво тощо) на Житомирщині зріс, він необхідний для варіння пива, незважаючи на певні труднощі з експортом.

Пропонуємо за рахунок коштів алкогольної індустрії в Україні, розглянути пропозицію до депутатів Верховної Ради України щодо внесення громадян віком до 30 років, які зловживають алкоголем, та мають ознаки особи з розладами психіки та поведінки внаслідок вживання алкогольних напоїв до Додатку 2 Переліку категорій захворювань. У разі амбулаторного лікування лікарські засоби відпускаються безоплатно* згідно постанови Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1998 №1303 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань». Додати «внаслідок вживання алкогольних напоїв» до «психічні захворювання (особам з інвалідністю I та II груп, а також хворим, які працюють в лікувально-виробничих майстернях психоневрологічних і психіатричних закладів)». Викласти у такій редакції «Психічні захворювання (особам з інвалідністю I та II груп, а також хворим, які працюють в лікувально-виробничих майстернях психоневрологічних і психіатричних закладів) а також особи з розладами психіки та поведінки внаслідок вживання алкогольних напоїв» [59].

На сьогодні, сучасні мультидисциплінарні дослідження в системі правовідносин «лікар-пацієнт-злочинець-фармацевт-адвокат-поліцейський-прокурор-суддя», які проводять Шаповалова В.О., Шаповалов В.В., Осинцева А.О., Волошина Н.П., Лінський І.В., Зброжек С.І., Гудзенко А.О., Рябуха О.І., Невзгода О.А., Невзгода А.А., Чуев Ю.Ф., Вейц О., Деркач А.І., Титаренко Ю.А. та ін. [60-74] направлені на:

- ❖ вивчення недоліків та вдосконалення медичного, фармацевтичного, адміністративного, кримінального та кримінально-процесуального законодавства України і нормативно-правових актів у сфері охорони здоров'я, фармації;
- ❖ оптимізацію схем фармакотерапії до сучасних вимог МКХ-11 в системі правовідносин «лікар-пацієнт-фармацевт»;
- ❖ створення нових оригінальних (синтез), комбінованих та генериків на основі відомих АФІ та їх впровадження у промислове виробництво і медичну практику;
- ❖ підвищення рівня доступності пільгових категорій громадян (учасники бойових дій, ліквідаторів аварії на ЧАЕС, інвалідів I і II груп, хворі на цукровий діабет I та 2 груп, на серцево-судинні, психоневрологічні, ВІЛ/СНІД, туберкульоз та інші, у відповідності до МКХ-11) до життєво необхідних лікарських засобів всіх клініко-фармакологічних, класифікаційно-правових та номенклатурно-правових груп;
- ❖ вивчення та узагальнення судово-фармацевтичних, судово-наркологічних, судово-медичних, судово-психіатричних і криміналістичних експертних досліджень за для протидії наркоманії, токсикоманії та розвитку супутніх розладів здоров'я;
- ❖ впровадження у медичну практику і фармацевтичну діяльність МКХ-11;
- ❖ вивчення лікарських помилок, порушення правил обігу лікарських засобів всіх клініко-фармакологічних, класифікаційно-правових та номенклатурно-правових груп;

- ❖ щорічне проведення мультидисциплінарної науково-практичної конференції за участю іноземних фахівців «Медичне та фармацевтичне право України»;
- ❖ вивчення сучасних захворювань (наприклад, пандемія на COVID-19), рівень їх розповсюдження, досвіду провідних країн в їх попередження, протидії (вакцинація тощо), лікування і фармакотерапії;
- ❖ поширення міжнародної співпраці, запросити команду Національного Еразмус+ офісу в Україні до організації мультидисциплінарної науково-практичної конференції за участю іноземних фахівців «Медичне та фармацевтичне право України»;
- ❖ видання міжнародних наукометричних фахових журналів SSP Modern Pharmacy and Medicine, SSP Modern Law and Practice і SSP Modern Economics, State and Public Administration.

Підводячи підсумки дослідження, автор використає доповідь фахівців ВООЗ, що розміщено на сайті Організації Об'єднаних Націй (2024 рік). Нічого не змінилося у звичках вживання алкоголю на Європейському континенті [75]:

- ✚ незважаючи на ризики для здоров'я, європейці споживають у середньому 9,2 літра чистого алкоголю на рік, що робить їх найбільшими споживачами алкоголю у світі;
- ✚ наслідками зловживання алкоголем є домашнє насильство, нещасні випадки та проблеми з психічним здоров'ям;
- ✚ країни повинні впроваджувати ефективну політику щодо зменшення споживання алкоголю серед населення;
- ✚ чоловіки в регіоні п'ють майже в чотири рази більше, ніж жінки, і, згідно з останніми даними, 470 мільйонів людей, які п'ють;
- ✚ 2-є з кожних 3-х дорослих вживають алкогольну напої;
- ✚ кожен 10-й громадянин має розлад здоров'я, що пов'язаний із вживанням алкоголю;
- ✚ майже 6% громадян живуть із алкогольною залежністю;
- ✚ лише 12 із 53 країн досягли прогресу в скороченні споживання на 10% починаючи з 2010 року (наприклад, Туреччина підвищила податки на алкоголь та обмежили до нього доступність, Литва, Латвія та Естонія показали, що політика контролю на рівні населення може зменшити споживання, шкоду та збільшити тривалість життя);
- ✚ алкоголь є головною причиною смертності серед громадян в країнах Європи, що становить майже 800 000 смертей на рік і щодня від причин, пов'язаних із вживанням алкоголю, помирає 2200 громадян, що становить майже 9% від усіх летальних випадків;
- ✚ неінфекційні захворювання, такі як хвороби серця, рак (алкоголь викликає рак), діабет і хронічні респіраторні захворювання, є причиною 90% смертей і 85% щодо непрацездатності громадян;
- ✚ більшість смертей, пов'язаних із зловживанням алкоголю (понад 600 000 на рік), спричинені неінфекційними захворюваннями, з яких 50,0% – через серцеві захворювання;
- ✚ незважаючи на чіткі докази шкоди вживання алкогольних напоїв для здоров'я людини, багато європейських країн не виконують рекомендації ВООЗ, які включають: підвищення податків на алкоголь, обмеження маркетингу та зменшення доступності населення до вживання алкогольних напоїв.

Висновки. Вивчено сучасні міждисциплінарні кримінально-правові, судово-фармацевтичні, судово-наркологічні, судово-медичні і криміналістичні взаємозв'язки у протидії насильницьким злочинам в системі правовідносин «лікар-пацієнт-правопорушник-фармацевт-адвокат-поліцейський-прокурор-суддя». Встановлено причинно-наслідкових зв'язки алкогольного сп'яніння та скоєння особливо-тяжкого злочину вбивства людини. Проаналізовано статистику зловживання психоактивною речовиною алкоголем. Доведено про формування алкогольної залежності. Приведено типові приклади із судово-фармацевтичної практики. Зазначено, що алкогольні напої, які вільно знаходяться в обігу в магазинах, заправках і інших місцях масового перебування громадян становлять ризики для скоєння

громадянами особливо тяжких злочинів – вбивств. Приведено причини алкогольних розладів та правопорушень у стані алкогольного сп'яніння. Запропоновано організаційні, нормотворчі заходи для попередження та вирішення вказаної проблеми. Запрошено до участі команду Національного Еразмус+ офісу в Україні, що дасть змогу представити проєкт «Неповнолітні та молодь: Медичне та фармацевтичне право, як мультидисциплінарний захід в державній системі протидії тютюнопаління, алкоголізму, наркоманії та супутніх психоневрологічних та інших захворювань (суїцидів) у відповідності до МКХ-11» та її вплив на індивідуальному, інституційному та національному рівнях в Стратегії розвитку вищої освіти в Україні. Запрошено команду Національного Еразмус+ офісу в Україні до участі 15-16.11.2024 (Львів-Київ-Таллінн) XXI Міжнародної мультидисциплінарної науково-практичної конференції «Медичне та фармацевтичне право України: організація і економіка фармацевтичної і медичної справи, обіг ліків, технологія, безпека, ефективність, контроль якості, загальна, судова, доказова та клінічна фармація та медицина, фармакотерапія розладів здоров'я» (Реєстраційний номер заходу БПР №1000150. Реєстраційний номер Провайдера – №2102, відповідно до Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. №725). Конференція відбудеться у м. Львові на базі ВПНЗ «Львівський медичний університет» (наказ ректора від 31.01.2024 №06/3-н), організатори: ВПНЗ «Львівський медичний університет» (м. Львів), Національний орган інтелектуальної власності–державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (м. Київ), ПНУ «Науково-дослідний університет медичного та фармацевтичного права» (м. Київ), ГО «Всеукраїнська Фармацевтична Палата» (м. Київ), ДУ «Інститут патології крові та трансфузійної медицини НАМН України» (м. Львів), Луганський Науково-Дослідний Експертно-Криміналістичний Центр МВС України (м. Дніпро), Естонське наукове видавництво SSP OÜ (м. Таллінн), при підтримці Інституту проблем кріобіології і кріомедицини Національної академії наук України(м. Харків), ДП «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів» (м. Харків), Всеукраїнської Ради Захисту Прав та Безпеки Пацієнтів (м. Київ), Адвокатське об'єднання «Апофеоз» (м. Харків), Громадське об'єднання «Асоціація медичного та фармацевтичного права» (м. Харків).

Конфлікт інтересів. Автор заявляє, що дослідження проводилося за відсутності будь-яких комерційних чи фінансових відносин, які можна було б розцінити, як потенційний або реальний конфлікт інтересів.

Фінансування. Автор засвідчує, що жодні державні чи приватні установи не фінансували це дослідження.

Заява про наявність даних. Набори даних, проаналізовані під час поточного дослідження, доступні у відповідного автора за розумним запитом.

Література.

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30, ст. 141. Редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Закон України «Про місцеві державні адміністрації». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1999. № 20-21, ст.190. Редакція від 27.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1997, № 24. Ст.170). Редакція від 10.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text/>
4. Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1995. № 46, ст. 345. Редакція від 22.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-%D0%B2%D1%80#Text>

5. Shapovalov V. Falsified Alcohol: Multidisciplinary Forensic and Pharmaceutical, Criminal and Legal, Clinical and Pharmacological Study of Circulation and Factors of Destruction of Human Body. *SSP Modern Law and Practice*. 2023. Vol. 3. No. 2. P. 1-18. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmlp.v3i2.89>
6. Osyntseva A., Shapovalov V. Falsified Alcohol: forensic and pharmaceutical, forensic and narcological, forensic and medical consequences for life and health of a citizen. *Actual Problems of Medicine and Pharmacy*. 2024. Vol.5. No.1. P.1-23. DOI: <https://doi.org/10.52914/apmp.v5i1.64>
7. Shapovalov V., Osyntseva A., Veits O. et al. Multidisciplinary Study of Alcohol Abuse from the Perspective of Pharmaceutical Law and Forensic Pharmacy. *SSP Modern Law and Practice*. 2024. Vol. 4. No. 1. P. 1-16. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmlp.v4i1.133>
8. Shapovalov V., Diachenko A. Interdisciplinary Forensic and Pharmaceutical Study of Illegal circulation of falsified alcoholic beverages to combat crime and prevent Public Health disorders. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2023. Vol.3. No.1. P.1-12. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmpm.v3i1.86>
9. Shapovalov V. (Jr.), Gudzenko A., Shapovalova V. et al. Forensic and pharmaceutical study of the presence of a causal link between the degree of alcohol abuse and qualification level of the respondents. *Pharmacia*. 2017. Vol. 66. No. 3. P. 31-39. URL: <http://bspms.org/wp-content/uploads/2017/11/Shapovalov.pdf>.
10. Shapovalov V.V., Gudzenko A.O., Shapovalova V.O. et al. Pharmaceutical provision of the addiction syndrome because of alcohol consumption among participants of military operations. *Health of Society*. 2021. Vol. 7. No. 5. P. 222-228. DOI: <https://doi.org/10.22141/2306-2436.7.5.2018.158607>
11. Titarenko Y., Shapovalov V. The Latest Quantum and Medical, Quantum and Pharmaceutical Technologies in Countering the Criminal and Legal, Forensic and Pharmaceutical Risks of Circulation of Falsified Drugs. *SSP Modern Law and Practice*. 2024. Vol.4. No.2. P.1-25. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmlp.v4i2.149>
12. Рибальська А. У Києві стрімко зростає захворюваність на COVID-19 – КМДА. *Суспільне-Київ*. 14.08.2024. URL: <https://suspilne.media/kyiv/813229-u-kyevi-strimko-zrostaе-zahvoruvanist-na-covid-19-kmda/>
13. Вагнер О. В Україні виявили новий штам COVID-19 – FLiRT. Які симптоми захворювання. *Суспільне-Дніпро*. 14.09.2024. URL: <https://suspilne.media/dnipro/810469-v-ukraini-viavili-novij-stam-covid-19-flirt-aki-simptomi-zahvoruvanna/>
14. Shapovalova V. Forensic and pharmaceutical risks in the organization of pharmacotherapy of covid, post-covid and long-covid disorders. COVID-19 and Vaccination Practice Standards. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2022. Vol. 2. No 4. P. 1-24. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmpm.v2i4.69>
15. Shapovalova V. Interdisciplinary pharmacoeconomic research concerning the pharmacotherapy of alcoholic hepatitis in conditions of COVID-19 Pandemic. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2023. Vol. 3. No 2. P. 1-10. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmpm.v3i2.87>
16. Shapovalova V. Pharmacotherapy of depressive disorders in conditions of coronavirus disease: pharmacoeconomic experimental study. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2023. Vol. 3. No. 3. P. 1-11. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmpm.v3i3.101>
17. Shapovalova V. An Innovative Multidisciplinary Study of The Availability of Coronavirus Vaccines in The World. *SSP Modern Pharmacy and Medicine* 2022. Vol. 2. No. 2. P. 1-17. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmpm.v2i2.45>
18. Shapovalova V. The ICD-11 for the twenty-first century: the first view from the organizational, legal, clinical and pharmacological aspects. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2022. Vol. 2. No. 1. P. 1-13. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmpm.v2i1.37>
19. Ivanishyn-Hayduchok L., Shapovalova V., Shapovalov V. ICD-11: organizational and legal, medical and pharmaceutical, social and economic issues of implementation of the program of state guarantees of medical care in 2022 in ukraine, based on the fundamental principles of the European

- Union. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2022. Vol.2. No.2. P.1-14. DOI: <https://doi.org/10.53933/ssppm.v2i2.53>
20. Alcohol. *WHO*. 28.06.2024. URL: <https://www.who.int/news-room/factsheets/detail/alcohol/>
21. Профільний комітет Ради назвав лідерів зі сплати податків у виробництві алкогольної продукції у 2023 р. *ІА «Interfax-Україна»*. 25.03.2024. <https://interfax.com.ua/news/economic/975945.html>.
22. Алкогольна залежність. Проблема алкоголізму в Україні. *Антинаркотичний Молодіжний Союз*. 24.11.2020. <https://newgenesis.com.ua/alkoholna-zalezhnist-problema-alko/>.
23. Звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні за 2022 рік (за даними 2021 року). Київ. 2022. 78с. URL: <https://cmhmda.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/zvit-shhodo-narkotychnoyi-ta-alkogolnoyi-sytuacziyi-v-ukrayini-2022.pdf>.
24. Шафранський В.В. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2015 рік. *Київ: МОЗ України, ДУ "УІСД МОЗ України"*. 2016. С. 121
25. Осипян А. Наркозалежні: підтримати не можна карати. 18.06.2021. URL: https://zn.ua/ukr/LAW/narkozalezhni-pidtrimati-ne-mozhna-karati.html?fbclid=IwAR2NgeXNfPeiEjuGjpk6Cvr3OOoLBiMsC_1wYUQGaOJYISxadK7ZBbd
26. За даними Генпрокуратури, лише 5% людей, які скоїли злочин у стані сп'яніння, вживали саме наркотики. *ZN.UA*. 21 Липня 2021. <https://zmina.info/news/za-danymy-genprokuratury-lyshe-5-lyudej-yaki-skoyily-zlochyn-u-stani-spyaninnya-vzhyvaly-same-narkotyky/>.
27. Вигівський: "Вуличних злочинів стало менше". *Lb.Ua*. 28.12.2023. URL: https://lb.ua/society/2023/12/28/591098_vigivskiy_vulichnih_zlochyniv.html
28. У 2023 році зросла ефективність розкриття поліцейськими тяжких та особливо тяжких злочинів – Андрій Небитов. *Офіційний вебпортал Національної поліції України*. 13.01.2024. URL: <https://www.npu.gov.ua/news/u-2023-rotsi-zrosla-efektyvnist-rozkryttia-politseyskomy-tiazhkykh-ta-osoblyvo-tiazhkykh-zlochyniv-andrii-niebytov>
29. Звіт національної поліції України про результати роботи у 2023 році (ДООЗОР Національної поліції України - Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування). *Кабінет Міністрів України*. 2023. 12 с. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit_NPU_2023.pdf
30. На Київщині чоловік облив співмешканку бензином та підпалив. *Київщина 24/4*. 16.09.2024. URL: <https://kyivschina24.com/news/na-kyivshhyni-cholovik-oblyv-spivmeshkanku-benzynom-ta-pidpalyv/>
31. Скотнікова О. Згоріла у власній оселі: під Києвом на пожежі виявили тіло жінки. *Вечірній Київ*. 16.09.2024. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/102809/>
32. Мешканця Донеччини викрито у вбивстві жінки та її 15-річної доньки. *Донецька обласна прокуратура*. 02.07.2024. URL: <https://don.gp.gov.ua/ua/news.html? m=publications& c=view& t=rec&id=364452>
33. На сарненщині батько вбив сина. *Рівненська обласна прокуратура*. 12 вересня 2024. URL: <https://pro.gov.ua/na-sarnenshchyni-batko-vbyv-syna>
34. 13 років за ґратами проведе мешканець Дрогобиччини за вбивство сусіда. *Львівська обласна прокуратура*. 31.01.2024. URL: <https://lviv.gp.gov.ua/ua/news.html? m=publications& t=rec&id=351913&fp=10>
35. Розбійний напад та вбивство пенсіонерки – справу скеровано до суду. *Львівської обласної прокуратури*. 08.01.2024. URL: <https://lviv.gp.gov.ua/ua/news.html? m=publications& t=rec&id=349978&fp=60>
36. До 15 років ув'язнення загрожує 20-річному чоловікові за вбивство знайомого. *Рівненська обласна прокуратура*. 15.05.2024. URL: <https://pro.gov.ua/do-15-rokiv-uvyaznennya-zagrozhuye-20-richnomu-cholovikovi-za-vbyvstvo-znayomogo>

37. 17 років за ґратами проведе житель Рівненського району за жорстоке вбивство односельця. *Рівненська обласна прокуратура*. 20.06.2024. URL: <https://pro.gov.ua/17-rokiv-za-gratamy-provede-zhytel-rivnenskogo-rayonu-za-zhorstoke-vbyvstvo-odnoseleya>
38. 60 діб під вартою проведе дубенчанин, якого підозрюють у вбивстві знайомої. *Рівненська обласна прокуратура*. 13.08.2024. <https://pro.gov.ua/60-dib-pid-vartoyu-provede-dubenchanyin-yakogo-pidozryuyut-u-vbyvstvi-znayomoyi>
39. На Рівненщині рецидивіста судитимуть за розбій, зґвалтування та вбивство, - прокуратура. *Магнолія-ТВ*. 23.01.2024. URL: <https://magnolia-tv.com/news/101995-na-rivnenshchyni-retsdyvysta-sudytymut-za-rozbiy-zgvaltuvannya-ta-vbyvstvo-prokuratura?prov=ukrnet>
40. 14 років за ґратами проведе житель кореччини за вбивство товариша. Рівненська обласна прокуратура. 02.09.2024. URL: <https://pro.gov.ua/14-rokiv-za-gratamy-provede-zhytel-korechchyny-za-vbyvstvo-tovarysha>
41. Beck A., Heinz A. Alcohol-Related Aggression-Social and Neurobiological Factors. *Dtsch. Arztebl Int.* 2013 Oct.Vol. 110. No. 42. P. 711-715. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3820993/>
42. Sontate K.V., Kamaluddin M.R., Mohamed I.N. et al. Alcohol, Aggression, and Violence: From Public Health to Neuroscience. *Front. Psychol.* 2021. No.12. e. 699726. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8729263/>
43. Miczek K.A., DeBold J.F., Haney M. et al. Chapter: Alcohol, Drugs of Abuse, Aggression, and Violence. *Understanding and Preventing Violence*. 1994. Vol.3. P.377-570. URL: <https://nap.nationalacademies.org/read/4421/chapter/5#378>
44. На Рівненщині частково дозволили продаж алкоголю. *Офіційний вебсайт Рівненська обласна державна адміністрація*. URL: 13.04.2022. <https://www.rv.gov.ua/news/na-rivnenshchyni-chastkovo-dozvolili-prodazh-alkogolyu>
45. Вилучено 32,5 тонн підробленого алкоголю на Рівненщині з початку року. 13.07.2024. URL: <https://horyn.info/news/vylucheno-325-tonn-pidroblenogo-alkogolyu-na-rivnenshchyni-z-pochatku-roku/>
46. У Рівному затримали осіб, які в гаражі підпільно виробляли фальсифікований алкоголь. *"Еспресо.Захід"*. 17.07.2024. URL: <https://zahid.espresso.tv/novyny-rivnenshchyni-u-rivnomu-zatrimali-osib-yaki-v-garazhi-pidpilno-viroblyali-falsifikovaniy-alkogol>
47. Діють нові штрафи за торгівлю алкоголем та тютюном без ліцензії. *Ліга Закон*. 19.12.2019. URL: https://biz.ligazakon.net/news/191795_dyut-nov-shtrafi-za-torgvlyu-alkogolem-ta-tyutyunom-bez-ltsenz
48. Розпорядження голови Рівненської обласної державної адміністрації-начальника Рівненської обласної військової адміністрації від 27 грудня 2023 № 701 «Про Обласні комплексну програму профілактики правопорушень та боротьби із злочинністю на 2024-2026 роки». *Рівненська обласна рада*. Січень 2024. 34 с. URL: <https://ror.gov.ua/upload/content/2024/January/iDfBzpVy.pdf>
49. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1993. № 4, ст.19. Редакція від 16.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
50. На Рівненщині, завдяки налагодженій співпраці, вдалося знизити рівень злочинності. *Рівненська обласна прокуратура*. 03.09.2024. URL: <https://pro.gov.ua/na-rivnenshchyni-zavdyaky-nalagodzhenyi-spivpraci-vdalosya-znizyty-riven-zlochynnosti>
51. Як змінився психоемоційний стан українців: звіт за результатами онлайн-дослідження. *Український Інститут майбутнього*. 29.05.2023. URL: <https://news.uifuture.org/yak-zminivsyasikhoemociyiniy-stan-ukra/>
52. Царук Є.Г. Алкоголізм: причини виникнення та методи лікування. *Дос.ua*. 2024. URL: <https://doc.ua/ua/news/articles/alkogolizm-prichiny-vozniknoveniya-i-metody-lecheniya>

53. Алкоголізм – причини, наслідки, запобігання. *КНП «Перший Черкаський міський центр первинної медико-санітарної допомоги»*. 08.10.2023. URL: <https://mp1.ck.ua/%d0%ba%d0%be%d0%bd%d1%82%d0%b0%d0%ba%d1%82%d0%b8/>
54. Давидов І.Є. Причини алкоголізму. *Реабілітаційний центр РЕНАВ*. 2024. URL: <https://rehab.net.ua/uk/likuvannya-alkogolizmu/prychyny-alkogolizmu/>
55. Лікування від алкоголізму у стаціонарі. *Медичний Центр «ЮНІКАМ МЕДИКАЛ»*. 2024. URL: <https://yunikom-medical.com.ua/services/likuvannya-alkogolizmu/likuvannya-v-stacjonari/>
56. Ландіна А., Луценко О. Кримінально-правові заходи запобігання алкоголізму: порівняльно-правовий аспект. *Часопис Київського університету права*. 3. № 219-223. URL: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2019.37>
57. Рудава С.І. Соціально-економічні проблеми алкоголізму в Україні та його вплив на здоров'я людини. *Вісник Вінницького національного медичного університету*. 2017. Т. 21. №2. С. 530-534. URL: <file:///C:/Users/valer/Downloads/50-Article%20Text-83-1-10-20180427.pdf>.
58. Журавель А. Українці стали більше пиячити: ринок заповнюють нові алкогольні напої. *Знай.Уа*. 01.09.2024. URL: <https://znaj.ua/society/492432-ukrajinci-stali-bilshe-piyachiti-rinok-zapolonyuyut-novi-alkogolni-napoji>
59. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1998 № 1303 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань». *Верховна Рада України*. Редакція від 04.05.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1303-98-%D0%BF#Text>
60. Shapovalov V., Shapovalova V., Osyntseva A. et al. Multidisciplinary context of research of a new drug in infectious and inflammatory diseases. *Annals of Mechnikov's Institute*. 2024. No. 3. P. 3-9. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13820208>
61. Shapovalova V.A., Sosyn I.K., Butenko G.M. et al. Pharmaceutical law in narcology. *Kharkov: "Fact"*. 2004. 800 p.
62. Shapovalova V. Alcoholic Hepatitis: An Experimental Meta-Analysis. 2023. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. Vol. 3. No. 1. P. 1-11. DOI: <https://doi.org/10.53933/ssppmp.v3i1.77>
63. Chuiev Y., Shapovalova V. Integrated ABC/VEN-analysis of drug prescriptions in pharmacotherapeutic schemes for relief of drunken forms of alcohol dependence. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2022. Vol. 2. No. 1. P. 1-14. DOI: <https://doi.org/10.53933/ssppmp.v2i1.35>
64. Shapovalov V.V., Linsky I.V. Forensic pharmacy, forensic narcology: scoring method of the predisposing to psychical and behavioral frustrations health by reason of psychoactive substances abusing. *Farmatsevtichnyi zhurnal*. 2010. Iss.1. P.36-41. URL: <https://pharmj.org.ua/index.php/journal/article/view/864>
65. Shapovalov V., Linsky I. Forensic and pharmaceutical study of the pharmacotherapy of opioid withdrawal syndrome among patients-offenders with different levels of opium addiction on a base of evidence-based pharmacy. *Farmatsevtichnyi Zhurnal*. 2012. No.1. P.20-27. URL: <https://pharmj.org.ua/index.php/journal/article/view/546>
66. Osyntseva A. Polydrug addiction: multidisciplinary forensic and pharmaceutical, organizational and legal, and technological study of factors of formation and development. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2022. Vol. 2. No.4. P.1-14. DOI: <https://doi.org/10.53933/ssppmp.v2i4.72>
67. Shapovalov V. Falsified alcohol: multidisciplinary forensic and pharmaceutical, criminal and legal, clinical and pharmacological study of circulation and factors of destruction of human body. *SSP Modern Law and Practice*. 2023. Vol. 3. No. 2. P. 1-18. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmlp.v3i2.89>
68. Shapovalova V.A., Zbrozhek S.I., Shapovalov V.V. et al. Forensic pharmacy: some risk factors in the formation of addictive health disorders. *Acta Scientific Pharmaceutical Sciences*. 2021. Vol.4. Iss.1. P.7-12. DOI: <https://doi.org/10.31080/ASPS.2020.05.0651>

69. Shapovalova V.A., Shapovalov V.V., Shapovalov V.V. et al. Forensic and pharmaceutical assessment of polydrug addiction at combined use of psychoactive substance. *Likars'ka sprava*. 2018. No.1-2(1146). P.171-177. DOI: [https://doi.org/10.31640/JVD.1-2.2018\(29\)](https://doi.org/10.31640/JVD.1-2.2018(29))
70. Shapovalova V.O., Mykhailov V.S., Shapovalov V.V. The characteristics of the development of cataleptic phenomena during the action of a new Ukrainian neuroleptica butyrophenone derivative-in experiments on mice. *Fiziol. Zh.* 1999. Vol. 45. No. 3. P.114-117. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/10439301/>
71. Shapovalova V.O., Shapovalov V.V. Spasmophilia in children and the anticonvulsant properties of a new Ukrainian preparation containing a pyrimidine derivative. *Fiziol. Zh.* 1998. Vol. 44. No.5-6. P.102-105. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9866032/>
72. Vasylovskyy V., Nehreba T., Voloshyna N. et al. Application of Glucocorticoids in Therapy of Multiple Sclerosis. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2024. Vol. 4. No. 2. P. 1-14. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmmpm.v4i2.141>
73. Nevzghoda O., Nevzghoda A., Rak L. et al. Ultrasound Method for Pleural Punctures in The Diagnosis and Treatment of Exudative Pleuritis. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2024. Vol.4. No.2. P.1-11. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmmpm.v4i2.146>
74. Pyndus V., & Shapovalov V. Study of Pharmaceutical Provision Under the Program of Medical Guarantees in Ukraine. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2024. Vol. 4. No. 3. P. 1-10. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmmpm.v4i3.155>
75. Europe tops the charts for alcohol consumption. WHO calls for urgent action to curb the trend. *UN News*. 25.07.2024. URL: <https://news.un.org/en/story/2024/07/1152516>.